

PERMANENȚĂ ȘI CONTINUITATE

de VASILE ȘEGA

În urma uneia din convorbirile avute cu marele poet, Lucian Blaga, am rămas profund impresionat de patosul și a-dîncile frămîntări trăite de el, cînd am abordat problema folclorului românesc. Ulterior, cercetînd și reflectînd mai cu atenție, cunoscînd mai bine literatura noastră, mi-am dat seama că strălucirea celor mai înalte piscuri ale literaturii noastre se datorește nu numai talentului și muncii asidue de șlefuire asupra operei, ci, și pentru că Alecsandri, Eminescu, Arghezi, Blaga, Creangă, Sadoveanu, Caragiale ș.a. au știut să explozeze folclorul și să folosească magistral exemplul și materialul lingvistic oferit cu generozitate de inestimabilul tezaur creat de poporul nostru.

Nu întîmplător bogăția și frumusețea folclorului românesc, arta muncii și a dansului popular românesc stîrnesc admirația și zmulg ropote interminabile de aplauze de la spectatorii străini și chiar de la ai noștri. Cercetările mai noi au scos în lumină dovezi palpabile cum că strămoșii noștri tracici, (dacii și geții fiind două din cele peste o sută de triburi trace), se caracterizau nu numai prin vitejia fără seamăn și o sete de libertate demnă de invidiat, ci, și printr-o voinție însoțită de tezaur folcloric de nebănuit, rezultatul unei vieți spirituale foarte bogate, al unei inteligențe și imaginații de neegalat și ca atare al unei culturi ce s-a așezat încă la temelia legendarei Troi (printr-unul din triburile trace migratoare spre răsărit), s-a așezat temelia artei și culturii grecilor antici și într-o bună măsură chiar în Roma milenară.

Sîntem descendenți ai tracilor cărora li se atribuie descoperirea hărpei și ceterii. Indirect, chiar grecii antici recunosc deosebitele calități muzicale ale tracilor, atribuind legendarului Orfeu și lui Thamiris ambii de origine tracă), descoperirea lirei, unul din fermecătoarele instrumente muzicale, ce datorită gin

gășiei și sensibilității melodiilor sale a fost multă vreme folosit ca acompaniament recitărilor de poezie intimă, de unde azi avem genul liric, Theopompus și Jordanes ne relatează că soliile geților și cântecele preoților daci erau acompaniate de cetera. Linos, poet de origine tracă, își recita poeziile în acompaniamentul fluietului. De la traci moștenim fermecătorul nai și buciulul, vestitorul și deschizătorul multor ceremonii peste milenii.

Importanța și contribuția tracilor la progresul, civilizația și cultura europeană este foarte mare nu pentru faptul că triburile lor cuprindeau spațiul de la gurile Niprului (Boristene), pînă în Tatra și dincolo de Bratislava de azi, iar la Sud pînă în marea Egee, inclusiv Peninsula Haemusului (Balcanica știută de noi), ci, pentru că aportul tracilor Europeni îi determină pe unii istorici contemporani, cînd zic Europa să se refere la Tracia și viceversa. Dacă istoriile de pînă mai ieri ne vorbeau numai de migrațiile Est-Vest și Nord-Sud, istoria tracilor dovedește că a avut loc și o migrație Vest-Est, ducînd triburi trace pînă în Anatolia și la hotarele Mesopotamiei, inclusiv Troia amintită. Amprenta triburilor trace se face simțită în Creta și în peninsula Italică.

Strămoșii noștri traci, fiind statornici și legați puternic de Istru și Carpați erau nu numai războinici și păstori. Ei au avut și o agricultură dezvoltată, valea Istrului (Dunărea) oferindu-le condiții asemănătoare râului Galben pentru chinezi, Indului pentru indieni, Nilului pentru egipteni. Că așa a fost ne-o reliefează știrile ce au străbătut milenii, amintindu-ne că oștile lui Darius și Alexandru cel Mare, ca să poată înainta au fost nevoite să trimită pedestrima înainte ca să culce la pămînt sau să cosească grîul.

Renumele tracilor era așa de mare încît Demostene și Ificrate se mîndreau și socoteau o mare cinste faptul că mamele lor erau trace. Pe aceeași linie se înscrie și atenția ce le-o acordă tracilor, Clement din Alexandria, care-i consideră precursori ai revelației, iar Platon îi cunoaște ca predicatori ai nemuririi.

Măreției și ingeniozității piramidelor egiptene li s-au alăturat operele edificiilor din piatră de pe Olimp și din alte cetăți ale grecilor antici, rezultat al efortului și priceperii meșterilor traci, iscusiți cioplitori nu numai în lemn, ci, și în piatră.

Bogăția metalelor carpatine le-a dat prilejul prelucrării lor, așa că și în acest domeniu capacitatea creatoare a strămoșilor noștri traci și-a spus cuvîntul înaintea altor popoare.

Cercetările mai noi au găsit și explicația repedei latinizări a populației dace, chiar și a dacilor liberi, motivată nu numai prin legăturile permanente cum se spunea pînă acum, ci, mai ales prin aceea că limba latină populară vorbită de cuceritorii romani aveau foarte mare asemănare cu limba tracilor, iar tezaurul spiritual își revenea acasă îmbogățit și într-o coloratură nouă, știut fiind că în Dacia au fost aduși militari și coloni „din tot cuprinsul imperiului roman”.

Răspunsul cel mai edificator și convingerea certă se formează prin confruntarea informațiilor cu observațiile prilejuite de multiple și atente deplasări în spațiul carpato-dunărean.

Fiind un iubitor al frumosului spiritual și animator tenace al celui oferit de încântătorul peisaj al minunatei noastre patrii, am străbătut munții, dealurile și cîmpiile, din Vîrfurile lui Pătru dacic sau de pe Ceahlăuul carpatic, pînă în Sighetul și Sătmărușul aghaților, pînă-n Vișina și Celeiul sucilor și am trăit clipe de adevărată înălțare sufletească, chiar atunci cînd pășam pe străzile Constanței și prin Tomisul desgroțat, amintindu-mi de tînguiriile amarnice din „Tristețe” nefericitului Ovidius.

Prin satele carpatine, prin gurile de munte, prin codri milenari și unde nu gîndești, te întîmpină oameni sprinteni și cu zîmbetul pe față, răspunzîndu-ți cu seninătate și bunăvoință la „Bună ziua” ce le adresezi nu în limba dacilor, ci în limba română, limba vorbită azi în vatra străbunilor daci, deși interlocutorii prin portul lor (de la opinci și pînă la pălărie) îți pun în față imaginea dacilor de acum două mii de ani, imagine ce o poți întîni, fără surpriză, și în pietele Timișoarei, Craiovei, chiar ale Bucureștiului ori lașului Moldovei, ca să nu mai amintim de Sibiu, Făgărași, Petroșeni, Brașov, Sighetul Marmăției sau Țara fagului, dulcea Bucovină, unde chipurile străbunilor noștri daci te întîmpină la tot pasul.

Deși trecură aproape două milenii de cînd dacii ca și alte popoare antice fură scoase din arena istoriei, urmele lor, existența lor sînt încă vizibile, și nu numai în port, ci în toate compartimentele vieții noastre.

Aproape două milenii se scurseră, dar stîmile din munții Carpați sînt tot cum le aveau strămoșii noștri daci. Acoperișul caselor din satele carpatine și Munții Apuseni, cu strășinile lăsate mult spre ferestre și cu vîrfuri țuguiat, (ascuțit spre ele nu sta pe ele apele ploilor și zăpezilor), cu fumul în podul caselor, cu stîlpii și grinziile frumos încrustate sau cu birnele încheiate,

la căpete, în formă de coada rîndunicii, amintindu-ne de tehnica legăturilor marilor blocuri de piatră din zidurile de apărare ale cetăților dacice, evidente încă și azi în relicvele dacice de la Blidaru, Costești ș.a.

Despre comunitatea spirituală îți vorbesc nu numai identitatea ornamentării fluierelor și a bîtelor păstorești sau a furcilor de tors ce le mai folosesc gospodinele noastre din mediul rustic, dar și tot interiorul locuințelor, în cît dintr-o casă din Vișeu sau Pitrova, luat pe nesimțite, în timpul somnului, și aduș ca să te trezești într-o casă din Voșlobeni, de sub Hăș Oașul Mare s-au într-o casă din Poduri, j. Neamț, în Humuleștii lui Creangă ori în Polovragii Gorjului, numai prezența altei gazde te poate ajuta să-ți dai seama că ești într-altă parte și nu unde te-ai culcat.

Păstrători ai multor caracteristici dacice poți găsi și în Țara moșilor, în Țara Hațegului, a Făgărașului sau Zarandului ca și în Bucovina ori în valea Cernei.

În zilele noastre, prelucraturile inului și cînepii este preluat de fabrici de specialitate care ne dau confecționate gata cămășile și alte albituri de corp sau de pat, dar în desele mele peregrinări, în lungul și-n latul patriei noastre am întîlnit octogenari ca Vasile Tomoiagă vișeuian, Iancu Nicolae, pe Teleorman, Jurubiță Tudor din Martalogi, Argeși și mulți alții tot în cămăși de cînepă pregătite și făcute de babele lor așa cum făceau și străbunele lor dace, ba chiar așternutul patului lor ca și al multor gospodine din Șilindia și Bogșigul Aradului sau Ibarțeștii din valea Ghiurghiuului și în Valea Deșului, Gorj, ori Crețeștii Cărbuneștilor erau făcute tot din cînepă și în albe și moi de-și era mai mare dragul să le privești sau să-ți odihnești truditul trup. Ce să mai vorbim de peșchirele și fețele de pernă și căpătîie cărora farmecul florilor și rîturilor cusute în roșu sau albastrul cerului îți încîntă privirile. Pînă și croitul cămășilor și saricilor purtate și azi de moși și de maramureșeni sînt tot după tiparele și formele folosite cu două mii de ani în urmă de către străbunii noștri daci. Iată cum se reliefează permanența și continuitatea la tot pasul și-n tot locul, fără a se pierde din vedere adaosul și contribuția fiecărei generații peste veacuri, pentru care amănunte trebuie studii speciale.

Indreptîndu-ți atenția asupra vieții spirituale ca elocvent argument al permanenței și continuității ar trebui să zăbovești mai mult, ca să poți pătrunde mai în adîncul complexității ei. Noi amintim doar că viața pastorală se desfășoară și azi tot

după calendarul dacilor, cu suitul, iernatul, alesul oilor ș.a.m.d., iar o cercetare mai atentă ar evidenția că multe din sărbătorile ținute de lumea montană și rurală, chiar de la Cîmpie, coboară de dincolo de era noastră. Ei au astronomia lor moștenită din tată-n fiu, de la moș-strămoși, Ei știu după splina porcului și prapurele mielului cum va fi iarna sau primăvara. Nu m-a surprins nici cum coincidența unor informații culese de la bătrînul Gheorghe Pascu vișevan cu cele notate de la Ion Micu din Voșlobeni și de la Constantin Lupu din Crasna, Gorj, cu privire la mersul vremii. Ei știu din octombrie și noiembrie cum va fi iarna și vara viitoare, după felul cum cade frunza codrului toamna, după ghinda stejarului, după cum apune „Cloșca cu pui” în ultimele nopți ale lui noiembrie, ori după felul cum răsare soarele în primele zile ale anului nou și cite altele ca rezultat al observațiilor milenare, moștenite din tată-n fiu, peste veacuri și furtuni.

Cățătorind pe una din ulițele satului Rășinari, spre Muzeul Etnografic de acolo, am întîlnit două femei din partea locului, călări pe cite un cal, de șeua căruia mai aveau legați cite alți doi cai pe șetele cărora aveau o mulțime de bagaje, amintindu-mi de viața de transumanță a păstorilor noștri de ieri.

Tezaurul frumos organizat și bine conservat în amintitul muzeu ca și în cele din Orăștie, Cluj-Napoca ș.a. precum și cele ce se află în fiecare gospodărie rurală de la Cîmpu-Lung pe Tisa și pînă în Ciuperceii Calafatului vorbește de la sine despre boacția și noblețea sufletească, despre continuitate și permanență.

Coșurile de papură și nuiele au devenit obiecte de muzeu, întîlnite nu numai la Rășinari, Orăștie, Cluj-Napoca și în alte părți, fiind vorba de coșurile folosite drept „casa albinelor”, dar ele amintesc de îndeletnicirea creșterii albinelor moștenită de la strămoșii noștri traci care știau să prepare din miere „medu” o băutură delicioasă dar și amăgitoare. Ei foloseau mierea și ca medicament pentru diferite boli. Apicultura cunoștea o dezvoltare așa de mare că unul din generali ai lui Alexandru Macedon a fost nevoit să renunțe la una din incursiunile sale asupra teritoriului tracic, fiindcă i-a fost năpădită armata de roiruri de albine. Îndeletnicirea apiculturii ca și amintitele coșuri încă prezente în gospodăriile maramureșene, voșlobene, în Munții Apuseni, Slobozia, Telorman și în alte părți din țara noastră precum și mulțimea de toponime „Prisaca” și „Prisăcani” pledează tot pentru continuitate și perma-

hiență că și toate obiectele casnice și gospodărești confecționate din lemn sau lut, materialul cel mai la îndemână, dar care a fost sensibilizat de măiestria degetului omenesc, transformându-le din gingășia și obleșea sufletului său. Și când afirmăm aceasta, ne duce gândul spre „testamentul fluieraș de soc, mult zice cu foc”, la „jândărica bradului” ori la „ocarina” făcută din lut, mai întâi să imite glasul cucului pribeag sau să îngâne mierla codrilor milenari, înfrățiți pentru totdeauna cu ai noștri, ca mai apoi, să dea glas mîngîitoarelor și adînc grăitoarelor doine despre cele ce are de înfruntat acest popor de la Burebista și pînă la noi, de la Mara-n Calafat.

Obiceiurile și sărbătorile prilejuite de suitul oilor la munte, de seceratul grîului, cuțesul viilor și multe altele ne duc înapoi pe firul vieții către vremurile cînd Demetra și Dionisie își legau numele de asemenea evenimente din viața străbunilor noștri milenari.

Fiecare zonă are jocurile ei specifice, dar călușarii și cei din Năsăud și cei de pe Tîrnave ca și cei din Scornicești ori Cărbunești, prin precedesorii lor milenari coboară de la temerarii daci iubitori nu numai de libertate dar și de frumosul muzicii și dansului. Ascultînd balada lui Pîntea Viteazul, fără să vrei, ți-amintești de Bujor sau de Toma Alimoș, haiduc din Țara de jos ori de lăncu Jianu.

Similitudinea basmelor românești cu ale lor Liene-Costinziene și Feți-Frumoși ca și mulțimea cîntecelor ce evocă pe lăncu din Tebea ori pe Tudor din Vladimir ale căror oseminte s-au făcut una cu glia în care zac neștiuți de nimeni Gelu, Dragoș ori Litovoi ca și entitatea „om și natură” moștenite de la traci, alături de celelalte sînt argumente de netăgăduit pentru permanență și continuitate.